

15.4.2021

Asia nro DKIR/366/00.05.00/2021

Viite: Lausunto Opetushallituksen ohjeista koskien katsomuskasvatuksen ja uskonnon ja elämäntutkimuksen opetuksen sekä yhteisten juhlien ja uskonnollisten tilaisuuksien järjestämistä (OPH-1302-2021)

Opetushallitukselle

Lausunnon keskeinen sisältö

Positiivinen uskonnonvapaus

- Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus pitää tärkeänä, että ohjeistusluonnoksia muokataan ja sanamuotoja tarkennetaan niin, että ne tukevat myös positiivisen uskonnonvapauden toteutumista. Tällä hetkellä ohjeistuksen lähtökohtana ja perusteluna on negatiivinen uskonnonvapaus.
- Lapsen oikeuksien näkökulmasta ohjeistuksen tarkoituksena on varmistaa lapselle ja nuorelle lailla vahvistetut oikeudet toteuttaa ja harjoittaa katsomustaan niin että varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä ei hankaloita tai estä sen toteuttamista.
- Kirkkohallitus tähdentää, että uskonnonvapauslain 6.6.2003/453 3 §:n mukaan lapsen uskonnollisesta asemasta päättävät hänen huoltajansa. Lapsen oma uskonnon ja omantunnon vapaus toteutuu ja huomioituu iän ja kehitystason mukaisesti. Uskonnonvapauslaissa määritellyjä lapsen kuulemista koskevia ikärajoja tulisi soveltaa myös ohjeistusluonnoksissa.

Uskonnollisten tilojen käyttö

- Kirkkohallituksen mielestä uskonnollisten yhteisöjen tiloja tulisi voida käyttää sellaiseen yhteistyöhön varhaiskasvatuksen, koulun, oppilaitosten ja uskonnollisten yhteisöjen välillä, joka tukee varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen, perusopetuksen sekä toisen asteen omia pedagogisia tavoitteita ja jossa ei ole kyse uskonnon harjoittamisesta. Tämä tulisi mainita ohjeistuksissa erikseen.

Tasapuolinen yhteistyö

- Varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmien linjana on tukea yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Ohjeistuksessa yhteistyö uskonnollisten yhteisöjen kanssa näyttyy paikoin hankalana ja

vaikeasti toteutettavana. Kirkkohallitus ehdottaa ohjeistusluonnoksen tarkastelua tästä näkökulmasta ja sen muokkaamista niin, etteivät katsomusyhteisöt asetu yhteistyön näkökulmasta eriarvoiseen asemaan muiden toimijoiden kanssa. Myöskään tasapuolisuuden vaade ei saa muodostua yhteistyön esteeksi.

- Ohjeistukseen tulisi lisätä johtajuuteen liittyviä kirjauksia, jotka rohkaisevat kasvattajia toteuttamaan katsomuskasvatusta ja hyödyntämään siihen liittyviä oppimisympäristö- ja yhteistyömahdollisuuksia uskonnollisten yhteisöjen kanssa.

Ohjeistuksen yhdenmukaisuus ja luettavuus

- Kirkkohallitus ei pidä tarpeellisena kirjoittaa auki perustuslakivaliokunnan mietintöjä ja apulaisoikeusasiamiehen ratkaisuja ohjeistuksessa. Taustalla olevia mietintöjä tulisi myös tarkastella ohjeistuksen näkökulmasta tasavertaisesti erityisesti varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen osalta. Auki kirjoitetut mietinnöt heikentävät osaltaan ohjeluonnoksen luettavuutta ja tekevät siitä raskaan ja vaikeasti käytettävän. Vaarana on, että pitkä ja vaikeaselkoinen ohje ei käytännössä ohjaa paikallista toimintaa toivotulla tavalla.
- Ohjeistukset eivät ole keskenään yhdenmukaisia eivätkä muodosta jatkumoa varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle.
- Kirkkohallitus pitää tärkeänä, että varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen ohjeistus yhdenmukaitetaan ja liitetään yhdeksi kokonaisuudeksi. Tämä vahvistaisi varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen välistä yhteyttä ja yhteistyötä.

Yleiset huomiot

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus pitää tärkeänä, että Opetushallituksen ohjeistusluonnoksia tarkennetaan edelleen niin, että ne tukevat myös positiivisen uskonnonvapauden toteutumista ja hyvää yhteistyötä erilaisten katsomusyhteisöjen sekä eri kieli- ja kulttuuriyhteisöjen kanssa. Esimerkiksi osallistumista uskonnollisiin tilaisuuksiin tulisi tukea samalla kuin luonnoksissa painotetaan vapautta “olla osallistumatta”. Siksi Kirkkohallitus katsoo, että kaikki “vapaus/mahdollisuus olla osallistumatta” kohdat tulisi muuttaa muotoon “mahdollisuus osallistua tai olla osallistumatta”.

Kirkkohallitus katsoo, että ohjeistuksen tavoitteena tulisi olla turvallisen ja leimaamattoman osallistumisen mahdollistaminen niin uskonnollisiin kuin vaihtoehtoisin tilaisuuksiin. Erityisesti varhaiskasvatuksen osalta mutta myös muilta osin ohjeluonnos värityy paikoin negatiivisesta uskonnonvapaudesta käsin:

- Kukaan **ei ole velvollinen osallistumaan** omantunnon vastaisesti uskonnon harjoittamiseen
- Lasta **ei voida velvoittaa osallistumaan** jumalanpalvelukseen, uskonnolliseen päivänavaukseen tai muuhun uskonnolliseen tilaisuuteen

- Uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluvia **ei voida velvoittaa osallistumaan** asianomaisen uskonnollisen yhdyskunnan tai varhaiskasvatuksen järjestäjän itse järjestämiin uskonnollisiin tilaisuuksiin ja toimituksiin.

Lapsen oikeuksien näkökulmasta ohjeistuksen tarkoituksena on varmistaa lapselle ja nuorelle lailla vahvistetut oikeudet toteuttaa ja harjoittaa katsomustaan niin että varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä ei hankaloita tai estä sen toteuttamista. Tämä tavoite tulee ohjeistuksissa esille *Lopuksi*-osissa ammatillista koulutusta lukuun ottamatta. Nämä osallisuuden, yhteisöllisyyden, yhdenvertaisuuden, katsomuksellisen monimuotoisuuden ja tasa-arvon näkökulmat olisi syytä tulla esille jo ohjeistuksen alussa.

Kirkkohallitus pitää ohjeluonnoksen johdantotekstissä hyvänä lisäyksenä, että katsomuskasvatus on myös katsomuksellisesti sitouttamaton. Näin uskontojen lisäksi myös muita katsomuksia tarkastellaan sitouttamisen näkökulmasta tasavertaisina. Kirkkohallitus suhtautuu kannustavasti kirjauksiin, jotka mahdollistaisivat katsomusyhteisöjen välistä dialogista toimintakulttuuria yhdessä lasten ja nuorten sekä henkilöstön ja huoltajien kanssa. Yhtä lailla tärkeää on kulttuurisen osaamisen valmiuksien vahvistaminen.

Kirkkohallitus kiinnittää huomiota siihen, että Opetushallitus ei pidä yhteisten juhlien järjestämisestä kirkkosalissa tai vastaavassa uskonnon harjoittamiseen tarkoitettussa tilassa suositeltavana. On kuitenkin tärkeää, että ohjeistuksissa rohkaistaan siihen, että uskonnollisia tiloja on mahdollista käyttää esimerkiksi oppimisympäristönä tai seurakuntien ja muiden toimijoiden yhteisissä tapahtumissa, jotka pyrkivät esimerkiksi lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemiseen ja jotka eivät ole uskonnon harjoittamista. Samoin on tärkeää, että paikallisesti juhlien järjestämisessä otetaan huomioon lasten ja nuorten mahdollisuus yhteisölliseen ja ainutkertaiseen juhlahetkeen.

Varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmien linjana on tukea yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Ohjeluonnoksissa kuitenkin todetaan (kohta: 4. Uskonnolliset ja niille vaihtoehtoiset tilaisuudet) että resurssien puutteesta uskonnollisia tilaisuuksia ja toimituksia ei tule järjestää. Kirkkohallitus ehdottaa tämän kappaleen poistamista kaikista ohjeluonnoksista, koska se asettaa yhteistyön kannalta katsomusyhteisöt eriarvoiseen asemaan muiden yhteistyötä tekevien toimijoiden kanssa.

Kirkkohallitus pitää arvokkaana, että perustuslakivaliokunnan mietintöjä ja apulaisoikeusasiamiehen ratkaisuja huomioidaan ohjetta laatiessa. Ensisijaista on, että mietintöjen ja ratkaisujen johtopäätöksiä tarkastellaan tasavertaisesti kaikissa ohjeistuksissa. Nyt niin ei tapahdu. Ratkaisujen ja mietintöjen auki kirjoittaminen heikentää osaltaan myös ohjeluonnoksen luottavuutta ja tekee siitä raskaan ja vaikeasti hyödynnettävän ohjeen katsomuskasvatuksen ja opetuksen, yhteisten

juhlien sekä uskonnollisten tilaisuuksien toteuttamiseksi. Kirkkohallitus ehdottaa, että mietinnöt jätetään pois ohjeistuksesta ja liitetään sen tausta-aineistoksi.

Ohjeistusta on kokonaisuudessa syytä arvioida myös lapsivaikutusten arvioinnin näkökulmasta, ettei uusi ohjeluonnos päätyisi yleisesti kaventamaan lasten ja nuorten oikeuksia.

Yksityiskohtaiset kommentit

Kommentit ohjeluonnokseen *Ohje varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksen toteuttamisesta sekä yhteisistä juhlista ja uskonnollisista tilaisuuksista varhaiskasvatuksessa*

Kirkkohallitus pitää erityisen tärkeänä, että ohjeistus yhdenmukaistetaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen osalta. Varhaiskasvatusta ja esiopetusta koskevien ohjeluonnosten erilaiset sanotukset ja näkökulmapainotuserot ohjaavat katsomuskasvatusta, yhteisiä juhlia ja uskonnollisten tilaisuuksien järjestämistä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen osalta erilaisiin käytäntöihin. Suurin osa esiopetuksesta järjestetään päiväkodin tiloissa. Saman perheen lapsia voi osallistua päiväkodissa järjestettävään varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Lisäksi esiopetuksessa olevat lapset osallistuvat usein täydentävään varhaiskasvatukseen. Tällöin heitä koskevat erilaiset ohjeistukset saman päivän aikana. Esimiehen, tavallisimmin päiväkodinjohtajan, katsomuskasvatuksen johtamisen ja yhteisöllisyyden rakentumisen näkökulmasta on ensiarvoisen tärkeää, että ohjeistus yhtenäistetään. Tämä vahvistaa myös varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen välistä yhteistyötä sekä jatkumoajattelua ja takaa ihmis- ja lasten oikeuksien yhtenäisen toteutumisen.

Kirkkohallitus pitää ongelmallisena sitä, että ohjeluonnoksen esimerkkitapauksissa korostuu kristillisuus. Ohjeen tiivistämiseksi ja tasavertaisemman kohtelun vuoksi ehdotamme yliviivattujen sanojen poistamista.

- Ohje koskee myös erityiseen katsomukseen, ~~kuten kristillisyyteen~~, perustuvaa varhaiskasvatusta.
- Huoltajan valitessa lapselleen erityiseen katsomukseen, ~~esimerkiksi kristillisyyteen~~, perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa erityistavoitteista ja arvoista (kappale 4. Yhteistyö huoltajien kanssa ja henkilötietojen käsittely)

1 Katsomuskasvatus varhaiskasvatuksessa

Kirkkohallitus pitää tärkeänä, että elämänkysymysten käsittely ei tarkoittaisi vain pohdintaa aiheesta. Kirkkohallitus pitää arvokkaana Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteet 2021 -sanoitusta katsomuskasvatuksesta aktiivisena toimintana:

*Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänskysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa ja heille tarjotaan mahdollisuuksia ihmetellä elämänskysymyksiä esimerkiksi **leikkien, keskustellen ja luovasti itseään ilmaisten. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.***

Esiopetuksen katsomuskasvatusta koskevasta ohjeistuksesta poiketen varhaiskasvatuksen ohjeluonnoksessa korostetaan varhaiskasvatuksen järjestäjältä ja tuottajalta tasapuolisuutta erilaisia yhteistyökumppaneita kohtaan. Kaikilla katsomusyhteisöillä ei ole samanlaisia resursseja toteuttaa ja kehittää katsomuskasvatusta yhdessä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstön kanssa. Kirkkohallitus ehdottaa tasapuolisuuden ilmaisemista niin, että **yhteistyötä tehdään eri katsomusyhteisöjen kanssa siinä laajuudessa kuin se on mahdollista.**

Kirkkohallitus pitää merkittävänä, että alueiden erilaisuus ja toimintamahdollisuudet ymmärretäisiin myönteisinä mahdollisuuksina. Harvaanasutuilla alueilla tai esimerkiksi saaristokunnissa tasapuolisen yhteistyökumppanuuden saavuttamisen ehto saattaisi estää katsomuskasvatukseen liittyvän yhteistyön toteuttamisen kokonaan.

Kirkkohallitus pitää voimassa olevaa yhteistyötahoihin liittyvää ohjeistusta hyvänä pohjana ja ehdottaa luonnoksen muokkaamista seuraavasti:

Lause:

Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja tuottajan tulee huolehtia siitä, että se toimii tasapuolisesti erilaisia yhteistyökumppaneita kohtaan.

Korvataan lauseella:

Erilaisten uskonnollisten ja katsomuksellisten yhteisöjen kanssa tehtävää yhteistyötä toteutetaan paikallisten mahdollisuuksien mukaan.

2 Yhteiset juhlat

Esiopetukseen ja varhaiskasvatukseen osallistuvien osalta ohjeluonnoksen kirjaukset poikkeavat toisistaan, vaikka varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen yhteiset juhlat toteutuvat enimmäkseen samassa päiväkodissa tai samassa pihapiirissä. Yhteisöllisyyden rakentumisen, varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen yhteistyön ja jatkumon näkökulmasta myös yhteisiä juhlia koskeva ohjeistus tulisi tarkentaa mahdollisimman samanlaiseksi.

Varhaiskasvatuksessa yhteisiä juhlia koskeva ohjeluonnos jää epäselväksi ja vertautuu muutamissa kohdin uskonnollisten tilaisuuksien järjestämiseen. Varhaiskasvatuksen ohjeluonnoksessa ehdotetaan, että varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee tiedottaa ajoissa yhteisistä juhlista ja muista

tilaisuuksista, jotka sisältävät uskontoon viittaavia elementtejä tai *uskonnon harjoittamista*. Esiopetuksen osalta tämänkaltainen vaatimus puuttuu ja todetaan, että yhteiset juhlat eivät voi olla uskonnollisia tilaisuuksia, eikä niille järjestetä vaihtoehtoisia tilaisuuksia. Kirkkohallitus kysyy miten yhteiset juhlat voivat varhaiskasvatuksen osalta sisältää uskonnon harjoittamista, mutta eivät esiopetuksen osalta. Kirkkohallitus esittää varhaiskasvatuksen osalta ohjeistuksen yhdenmukaistamista esiopetuksen mukaiseksi.

Kirkkohallitus pitää esiopetusta koskevaa ohjeistusta yhteisten juhlien järjestämisen osalta selkeämpänä verrattuna varhaiskasvatuksen vastaavaan ohjeistukseen. Esiopetuksen osalta ohjeistus on kirjattu muotoon:

Suomessa esiopetuksessa on useita perinteisiä juhlia, kuten joulujuhla, kevätkuuhla ja itsenäisyyspäivän juhla. Nämä yhteiset juhlat eivät voi olla uskonnollisia tilaisuuksia, eikä niille järjestetä vaihtoehtoisia tilaisuuksia. Järjestäjä päättävät tarkemmin juhlista ja niiden sisällöstä.

Yhteisiin juhlisiin voi sisältyä myös joitakin uskontoon viittavia elementtejä. Peruslakivaliokunnan näkemyksen mukaan tällaiset juhlatraditiot ovat osa suomalaista kulttuuria. Valiokunnan mietinnön mukaisesti juhlaan mahdollisesti sisältyvän yksittäisen virren laulamisen johdosta juhlaa ei voida uskonnollisen suvaitsevaisuuden nimissä pitää uskonnon harjoittamiseksi katsottavan tilaisuutena. Peruslakivaliokunnan mukaan juhlisiin voi sisältyä muitakin vastaavia sinänsä uskonnollista alkuperää olevia traditioita.

Eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvien lasten määrän ennustetaan kasvavan lähitulevaisuudessa. Integroitumisen näkökulmasta Kirkkohallitus pitää tärkeänä, että lapsilla olisi jatkossakin mahdollisuus tutustua varhaiskasvatuksen juhlissa suomalaiseen kulttuuriin, samalla kun juhlaperinteitä myös uusinnetaan ja monipuolistetaan. Tämä on arvokasta erityisesti eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvien lasten yhdenvertaisen kohtelun kannalta. Traditioiden diversiteetin, sukupolvien välisen yhteistyön ja kulttuuriperintökasvatuksen näkökulmista on merkittävää, että perinteitä ylläpidetään ja pidetään elävinä.

Kirkkohallitus ehdottaa, että voimassa olevan ohjeistuksen sanointu säilytetään muodossa

Eri kieli- ja kulttuuriryhmiä edustavien lasten yhdenvertaisuuden kannalta on tärkeää, että heillä on mahdollisuus tutustua varhaiskasvatuksen juhlissa suomalaiseen kulttuuriin.

Kirkkohallitus kysyy, onko mahdollista, että varhaiskasvatusta ja esiopetusta koskevan ohjeluonnoksen näkökulmaerot johtavat varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen osallistuvat lapset ja heidän huoltajansa eriarvoiseen asemaan. Esimerkiksi ohjeluonnoksen Yhteiset juhlat -kohdassa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen sanavalinnat poikkeavat toisistaan seuraavalla tavalla:

Esiopetuksen osalta ohjeistusta on kirjattu muotoon:

Opetushallitus ei pidä yhteisten juhlien järjestämistä kirkkosalissa tai vastaavassa uskonnon harjoittamiseen tarkoitetussa tilassa suositeltavana, vaikkei järjestelyä apulaisoikeusasiamiehen ratkaisunkaan mukaan voida pitää suorastaan lainvastaisena.

Varhaiskasvatuksessa ohjeistusta on kirjattu muotoon:

Opetushallitus ei pidä varhaiskasvatuksen yhteisten juhlien järjestämistä kirkkosalissa tai vastaavassa uskonnon harjoittamiseen tarkoitetussa tilassa suositeltavana.

3 Uskonnolliset ja niille vaihtoehtoiset tilaisuudet

Kirkkohallituksen mukaan ohjeistuksen tavoitteena on edistää sellaista toimintakulttuuria, joka mahdollistaa **myös** positiivisen uskonnonvapauden toteutumisen. Esiopetusta koskeva ohjeistus tavoittelee tasapainoa positiivisen ja negatiivisen uskonnonvapauden välillä.

Kirkkohallitus ehdottaa, että myös varhaiskasvatuksen katsomuskasvatusta ja siihen sisältyvän yhteistyön osalta huomioidaan tasapuolisuus positiivisen ja negatiivisen uskonnonvapauden suhteen. Sen lisäksi, että lapsella on lupa olla osallistumatta, tulee hänellä olla aito mahdollisuus osallistua uskonnollisiin tilaisuuksiin.

Esiopetusta koskevasta ohjeluonnoksesta poiketen varhaiskasvatuksen ohjeluonnoksessa jätetään mainitsematta, että lapsen uskonnonvapaus **toteutuu ja huomioituu iän ja kehitystason mukaisesti**.

Kirkkohallitus tähdentää, että **uskonnonvapauslain 6.6.2003/453 3 §:n mukaan lapsen uskonnollisesta asemasta päättävät hänen huoltajansa**. Kirkkohallitus suhtautuu kriittisesti siihen, että ohjeistus mahdollistaisi varhaiskasvatuksen, joka toteutuisi huoltajien tahdonvastaisena. Mitä huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön näkökulmasta voisi tarkoittaa tilanne, jossa varhaiskasvatuksikäinen osoittaisi halua osallistua uskonnolliseen tilaisuuteen omantuntonsa mukaisesti, vaikka huoltajat sen kieltäisivät tai mitä tarkoittaisi alle kolmivuotiaan omantunnon vapaus uskonnollisten tilaisuuksien järjestämisen yhteydessä?

Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen ohjeluonnoksessa on myös kirjauksia uskonnollisten tilaisuuksien järjestämiseen liittyvistä käytännöistä. Varhaiskasvatustilaisuuslaki ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet säätelevät kaikkea varhaiskasvatuksessa järjestettävää toimintaa. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa toteutetaan laajasti pienryhmätoimintaa, eriytettyä toimintaa esimerkiksi kulttuuri- ja liikuntatoimijoiden kanssa. Yhteistyökumppaneiden kanssa toteutettavia työtapoja ja retkiä toteutetaan pienryhmittäin eri päivinä ja eri aikaisesti.

Seurakuntia ja uskonnollisia yhdyskuntia ei tule yhteistyön toteuttamisen näkökulmasta saattaa eriarvoiseen asemaan muiden yhteistyötoimijoiden kanssa.

4 Yhteistyö huoltajien kanssa ja henkilötietojen käsittely

Suunnitelmassa olisi syytä selkeämmin korostaa huoltajien osallisuuden edistämistä. Heillä on oltava tosiasiallinen mahdollisuus vaikuttaa lapsen varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin.

Kirkkohallitus ehdottaa, että moninaisuuden vahvistamiseksi kristillisyyttä ei nosteta erityisenä esimerkkinä lauseessa ja yliviiivat sanat poistetaan:

Huoltajien valitessa lapselleen erityiseen katsomukseen, esimerkiksi kristillisyyteen, perustuvan varhaiskasvatuksen, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityisvoitteista ja arvoista.

5 Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja toimintayksikön vastuu tämän ohjeen mukaisesta toiminnasta.

Kirkkohallitus pitää tärkeänä, että varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja esiopetuksen mukainen katsomuskasvatus toteutuu ja että sen johtamisesta tehdään kirjauksia ohjeistukseen. Suurin osa Suomessa toteutettavasta esiopetuksesta tapahtuu päiväkodinjohtajan johtamassa toiminnassa, jonka johtamiskokonaisuuteen kuuluu itsestään selvästi myös varhaiskasvatukseen osallistuvia lapsia. Senkin vuoksi ohjeistukset tulisi olla mahdollisimman samankaltaisia niin varhaiskasvatuksen kuin esiopetuksen osalta.

Johtamista koskevien kirjauksien toivotaan rohkaisevan kasvattajia toteuttamaan katsomuskasvatusta ja hyödyntämään siihen liittyviä oppimisympäristö- ja yhteistyömahdollisuuksia niin varhaiskasvatuksessa kuin esiopetuksessa, ei päinvastoin. Kirkkohallitus ehdottaa, että ohjeluonnokseen lisätään kirjauksia verkostoyhteistyön johtamisesta, yhteisötason reflektoinnista ja dialogisen kulttuurin johtamisesta osana katsomuskasvatusta ja muuta yhteistyötä, yhteiskuntarauhan ja kestäväen kasvatuksen saavuttamiseksi.

6 Lopuksi

Varhaiskasvatuksen ohjeluonnoksen Lopuksi-kappaleessa painotetaan juhlien merkitystä suomalaisen kulttuuriperintöön tutustumisessa. On tärkeää muistaa, että lapset tutustuvat suomalaiseen kulttuuriperintöön kaikissa arjen tilanteissa.

Kirkkohallitus ehdottaa, että juhlien lisäksi myös katsomuskasvatus, uskonnolliset ja vaihtoehtoiset tilaisuudet tarjoavat mahdollisuuksia tutustua suomalaiseen kulttuuriperintöön sekä yhteisön ja ympäristön kulttuuriseen, kielelliseen ja katsomukselliseen monimuotoisuuteen.

Esi- ja perusopetuksen ohjeluonnoksessa tähän liittyy myös toteamus, *ettei ole perusteltua poistaa koulun toiminnasta kaikkea uskontoon viittavia elementtejä sisältävää ainesta.*

Tämä lienee tavoitteena myös varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria rakentaessa.

Kommentit lausuntoluonnokseen: Ohje perusopetuksen uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetuksen sekä esiopetuksen katsomuskasvatuksen järjestämisestä sekä yhteisistä juhlista ja uskonnollisista tilaisuuksista esi- ja perusopetuksessa

1.2. Uskonnon opetuksen luonne ja sisältö sekä opettajalta vaadittava kelpoisuus

Tekstissä todetaan *“Väliaikaisesti enintään vuoden ajan opetusta voi antaa henkilö, jolla on riittävä koulutus ja tehtävän edellyttämä taito.”*

Perusopetuksessa on useilla alueilla se tilanne, että katsomusaineita opettavat epäpätevät opettajat myös pidempiä pätkiä kuin vuoden. Sekä ev.lut. opetuksessa, elämäkatsomustiedossa kuin muiden uskontojen oppimäärien opetuksessa tunnit saattavat olla muiden aineiden opettajien täytenunteina. Kirkkohallitus katsoo, että opetuksen järjestäjiä tulisi selkeämmin velvoittaa siihen, että ne pyrkivät rekrytoimaan päteviä opettajia.

5. Yhteistyö huoltajien kanssa ja henkilötietojen käsittely

“Ratkaisussaan EOAK/1609/2019 Eduskunnan apulaisoikeusasiamies kiinnitti huomiota siihen, että vaikka kansainväliset ihmisoikeussopimukset ja uskonnonvapauslaki turvaavatkin huoltajille oikeuden varmistaa heidän omien uskonnollisten vakaumusten mukainen kasvatus, ei se tarkoita sitä, että lapsen oma vanhemmista itsenäinen uskonnon ja omantunnon vapaus voitaisiin jättää täysin huomioimatta.”

Tämä maininta on tärkeä lapsen oikeuksien sopimuksen näkökulmasta. Muissa kohdin ohjeluonnoksen teksteissä korostuu huoltajan ilmoitus ja päätös useissa kohdissa. On tärkeää, että uskonnonvapautteen liittyvissä kysymyksissä lapsille ja nuorille tarjotaan ikätaso huomioiden mahdollisuus vaikuttaa heitä koskeviin asioihin. Lapsen ja nuoren tulisi tulla kuulluksi esimerkiksi siten

että hän voisi ilmaista halunsa osallistua tai olla osallistumatta uskonnolliseen tilaisuuteen. Uskonnonvapauslaissa on määritelty ikäraajat lapsen kuulemiselle häntä koskevissa asioissa, ja tätä tulisi soveltaa myös kouluun liittyvissä uskonnonvapauskysymyksissä.

Kommentit lausuntoluonnokseen: Ohje yhteisistä juhlista ja uskonnollisista tilaisuuksista ammatillisissa oppilaitoksissa

Kirkkohallituksen mielestä uskonnollisten yhteisöjen tiloja tulisi voida käyttää sellaiseen yhteistyöhön oppilaitosten ja uskonnollisten yhteisöjen välillä, joka tukee oppilaitoksen omia pedagogisia tavoitteita ja jossa ei ole kyse uskonnon harjoittamisesta.

Ammatilliseen koulutukseen liittyvissä ohjeissa ei ole samankaltaista *Lopuksi*-kohtaa, kuin muissa ohjeistuksissa ja esimerkiksi lukiossa. Nämä näkökulmat esimerkiksi yhteisöllisyydestä, yhteenkuuluvuudesta ja juhlien merkityksestä olisi hyvä liittää myös ammatillisia oppilaitoksia koskevien ohjeistusten yhteyteen, koska samat periaatteet ja arvot koskevat myös ammatillista koulutusta.

Pekka Huokuna
kansliapäällikkö

Jarmo Kokkonen
johtaja